

Jak wybrać obiekt muzealny. Polskie przemiany lat 1918–1939

Historionautą lub Historionautką może zostać każdy, kogo choć odrobinę interesuje przeszłość. Pierwszym krokiem w naszym projekcie jest wybór obiektu muzealnego, w którym ukryta jest ciekawa opowieść. Tym razem sięgamy po obiekty z lat 1918-1939, czyli pochodzące dwudziestolecia międzywojennego – czasu wyzwań i przemian.

Opowieść przedmiotów

Aby lepiej zrozumieć ten okres, poszukiwać będziemy przedmiotów związanych z życiem codziennym, historią społeczną, lokalnymi bohaterami oraz ważnymi wydarzeniami w okolicy. Mogą to być między innymi: przedmioty wytwarzane w lokalnych zakładach i fabrykach, dawne fotografie i pocztówki, dokumenty pokazujące przemiany miejscowości, pamiątki związane z lokalnymi bohaterami itp. Ale jak odkryć w tych przedmiotach historie? Zerknijcie na nasze propozycje!

1. Szampon

◆ Typ obiektu: przedmiot codziennego użytku

W przedwojennej Polsce przeciętny mieszkaniec mył głowę raz na dwa tygodnie. Aby wzmocnić włosy, używano deszczówki lub jajek. Mężczyźni dla lepszego efektu stosowali m.in. wodę brzoową. Rewolucją w domach kobiet okazała się pewna żółta saszetka, którą możemy zobaczyć w zbiorach Muzeum Miasta Gdyni.

Szampon występował w dwóch wariantach: suchej (sposzkwanej, przypominającej dzisiejsze suche szampony) i płynnej. Wyjątkowy kosmetyk produkował Zakład Przemysłowo-Handlowy Wilbra Sp. z o.o w Warszawie na koncesji z Niemiec. Promocja produktu skupiała się na uwrażliwianiu społeczeństwa, że warto dbać o higienę – także głowy. W czasach, kiedy nie każdy miał dostęp do łazienki, a nawet bieżącej wody, mycie było skomplikowanym i uciążliwym rytuałem. Z coraz modniejszych kosmetyków produkowanych przez polskie firmy korzystali więc głównie mieszkańcy miast ze względu na bardziej powszechny dostęp do łazienek.

Patrząc na saszetkę przedwojennego kosmetyku, możemy dostrzec w niej nie tylko historię higieny i reklamy, ale także konkretnej firmy, która ją produkowała. Możemy skupić się na opakowaniu: jaki był jego cel, czym różniło się od współczesnych trendów w projektowaniu produktów? Czy kosmetyki były tylko dla kobiet, czy tworzone specjalne produkty dla dzieci? Czy podobne obiekty muzealne możemy znaleźć w zbiorach w lokalnym muzeum? Czy są współczesni producenci kosmetyki, które produkowano przed wojną?

Więcej o obiekcie na portalu HISTORIA: POSZUKAJ [LINK do obiektu](#)

2. Złotnica

◆ Typ obiektu: przedmiot codziennego użytku

Mniejszości etniczne przez setki lat kształtowały swoją kulturę, często opartą na języku, muzyce i strojach. W międzywojennej Polsce największymi takimi grupami byli Ślązacy i Kaszubi. Na Śląsku do 1922 roku wybuchły trzy powstania, w trakcie których lokalna ludność opowiadała się za polską lub niemiecką władzą. W wyniku tych walk znaczna część Śląska została przyłączona do odrodzonej II Rzeczypospolitej. Ślązacy, którym zależało na zachowaniu odrębności, wpłynęli na władze centralne i uzyskali zgodę na utworzenie Sejmu Śląskiego. Zupełnie inaczej władze przedwojennej Polski traktowały Kaszubów, którzy zamieszkiwali północne ziemie Polski. Nie walczyli oni z bronią w ręku o granice, a swoją chęć przynależności wpisywali na kartach plebiscytów (na Śląsku plebiscyty nie zostały uznane, co doprowadziło do walk zbrojnych).

Tradycje obu tych mniejszości sięgają czasów średniowiecznych. Aby nie zatracić swojej tradycji, Kaszubi kultywowali zwyczaje rodzinne i muzyczne. W Muzeum Miasta Gdyni można zobaczyć dwa obiekty, które odzwierciedlają ich zwyczaje. Jednym z nich jest **złotnica** – czepiec mężatki, bogato zdobiony lokalnym haftem. Patrząc na ozdobny charakter tego obiektu, możemy przypuszczać, że nosiła go zamożna kobieta. Oczywiście podobny element stroju nosiły kobiety na Śląsku, ale bez charakterystycznego haftu, który jest najbardziej rozpoznawalnym ściegiem w Polsce.

Gdzie można było kupić taki czepiec, kto go zrobił i jak trafił on do zbiorów muzeum? Dlaczego dla Kaszubów był to ważny element stroju? Czy w ubraniu ludowym Kaszubów i Ślązaków możemy odnaleźć podobieństwa? A jak te stroje mają się do ówczesnych strojów ludności polskiej na wsi?

Więcej o obiekcie na portalu HISTORIA: POSZUKAJ [LINK do obiektu](#)

3. Sukienka

◆ Typ obiektu: przedmiot codziennego użytku

W XX wieku gwałtownie jak nigdy dotąd zmieniał się strój kobiety. Przyczyniła się do tego I wojna światowa – w czasie kiedy mężczyźni walczyli na frontach, kobiety pracowały w fabrykach i utrzymywały domy. Długie spódnice zamieniono na krótsze odpowiedniki, zaś ciasne gorsety – na bieliznę bez „pancerza”. Z kolei na wieczorkach tanecznych i balach, na których do tej pory królowały długie suknie z trenem, teraz pojawiały się luźne i zwiewne kreacje.

Przejawem tej mody są dostępne w zbiorach Muzeum Warszawy **suknie wieczorowe**. Uzupełnieniem wizerunku eleganckiej i nowoczesnej kobiety na przełomie lat 20. i 30. była krótka fryzura inspirowana powieścią Victora Margueritte’a *La garçonne* z 1922 roku. Kto mógł sobie pozwolić na taką modę? Cóż, zdecydowana mniejszość – uszycie tego rodzaju strojów kosztowało majątek, ponieważ wymagało wielu dni ręcznej pracy. Większość społeczeństwa korzystała z tanich ubrań produkowanych przemysłowo. Także strój wiejskich kobiet znacząco się różnił się od tego wzorca. Te podziały ponad 100 lat temu były bardziej widoczne niż obecnie. Pomimo coraz śmielszych strojów, zmiana stosunku do kobiet w społeczeństwie postępowała wolniej niż zmiany w damskiej garderobie: głos kobiet nie zawsze był słuchany.

Jakie inne przedmioty z kobiecych szaf zrewolucjonizowały modę? Jak wyglądały sklepy z ubraniami 100 lat temu? Gdzie można było kupić najlepsze ubrania w mieście, w którym mieszkacie? Czy pokazana sukienką miała swoją właścicielkę – jak obiekt ten trafił do zbiorów muzeum? Jakie dyskusje wywoływały zmiany w ubiorze kobiet po I wojnie światowej?

Więcej o obiekcie na portalu HISTORIA: POSZUKAJ [LINK do obiektu](#)

4. Obraz Jazz

◆ Typ obiektu: obiekt artystyczny

Obraz w galerii sztuki jest zawsze otwarty na interpretację przez odbiorcę. Jest on nie tylko dziełem sztuki, ale też źródłem historycznym: mówi o tym, jak zmieniał się rozumienie sztuki, co uznawano za godne uwiecznienia, w jaki sposób technika wpływała na powstawanie nowych form artystycznych. Obraz jako obiekt muzealny może być też punktem wyjścia do rozpoczęcia rozmowy na różne tematy, niekoniecznie związane z techniką i biografią twórcy.

W przypadku dzieła Tadeusza Makowskiego *Jazz* (1929) ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie takim zagadnieniem może być popularność jazzu i innych form muzycznych w międzywojennej Polsce. Pierwsze jazzowe utwory pojawiły się w Europie wraz z amerykańskimi żołnierzami w trakcie I wojny światowej. Zainteresowanie nowoorleańskim stylem muzyki największe było wśród paryskich artystów. W tym czasie w mieście nad Sekwaną działało Towarzystwo Artystów Polskich, które umożliwiało wielu młodym twórcom kształcenie się i rozwój. W Polsce z kolei funkcjonowały, założone jeszcze w epoce zaborów, uczelnie wyższe o charakterze artystycznym, m.in w Krakowie. Ich studenci, aby być na bieżąco z nowymi trendami w sztuce, podróżowali po Europie. Jednym z nich był Tadeusz Makowski, który zainteresowanie modą na muzykę jazzową postanowił połączyć ją z popularnym wtedy w sztuce kubizmem.

Kto grał muzykę jazzową w Polsce? Kto jej słuchał? Czy inni artyści pokazywali zainteresowanie tym gatunkiem w sztuce? Kiedy dokładnie powstał ten obraz? Gdzie znajdował się, zanim trafił do galerii muzealnej? A czego słuchała większość społeczeństwa polskiego w okresie dwudziestolecia? Jaka muzyka uznawana była za sztukę, a jaka – za taną rozrywkę? Gdzie i w jakich okolicznościach słuchano muzyki?

Więcej o obiekcie na portalu HISTORIA: POSZUKAJ [LINK do obiektu](#)

5. Reklama w gazecie

◆ Typ obiektu: druk ulotny

„Reklama dźwignią handlu” – znacie to powiedzenie? Pierwsze reklamy powstały w starożytności, a wraz z rozwojem mediów zmieniały się ich wygląd i środki przekazu. Rzut oka na reklamy w przedwojennych czasopiśmie pozwoli dowiedzieć się, jakimi przedmiotami handlowano, jakie nowości wprowadzano na rynek oraz gdzie można było kupić konkretne produkty.

Adresy sklepów, restauracji i kin możemy zestawiać ze współczesnymi mapami i zobaczyć, czy tradycja dotrwała do naszych czasów. W międzywojennej Polsce tworzone także specjalne slogany reklamowe np.: „Cukier krzepi”. Reklamy w gazetach projektowali też znani artyści, którzy próbowali różnych typografii i czcionek. Spostrzegawcze oko zauważy, że w obrazach reklamowych sprzed 1939 rzadko pojawiają się zdjęcia. Większość z nich opiera się na rysunkach.

Na przykładzie *Reklamy sklepu Pelagii Anflinkowej w Gdyni proponującej swoim klientom między innymi piżamy plażowe* ze zbiorów Muzeum Miasta Gdyni możemy więc zorientować się, jakie stroje plażowe były modne w latach 30., kto je produkował i gdzie można było je kupić. Promocja stroju plażowego może być też punktem wyjścia do rozmowy o popularyzacji turystyki morskiej w przedwojennej Polsce. Kto mógł jeździć na wakacje nad morze? Jak spędzano czas na plaży?

Więcej o obiekcie na portalu HISTORIA: POSZUKAJ [LINK do obiektu](#)

6. Kuchenka elektryczna

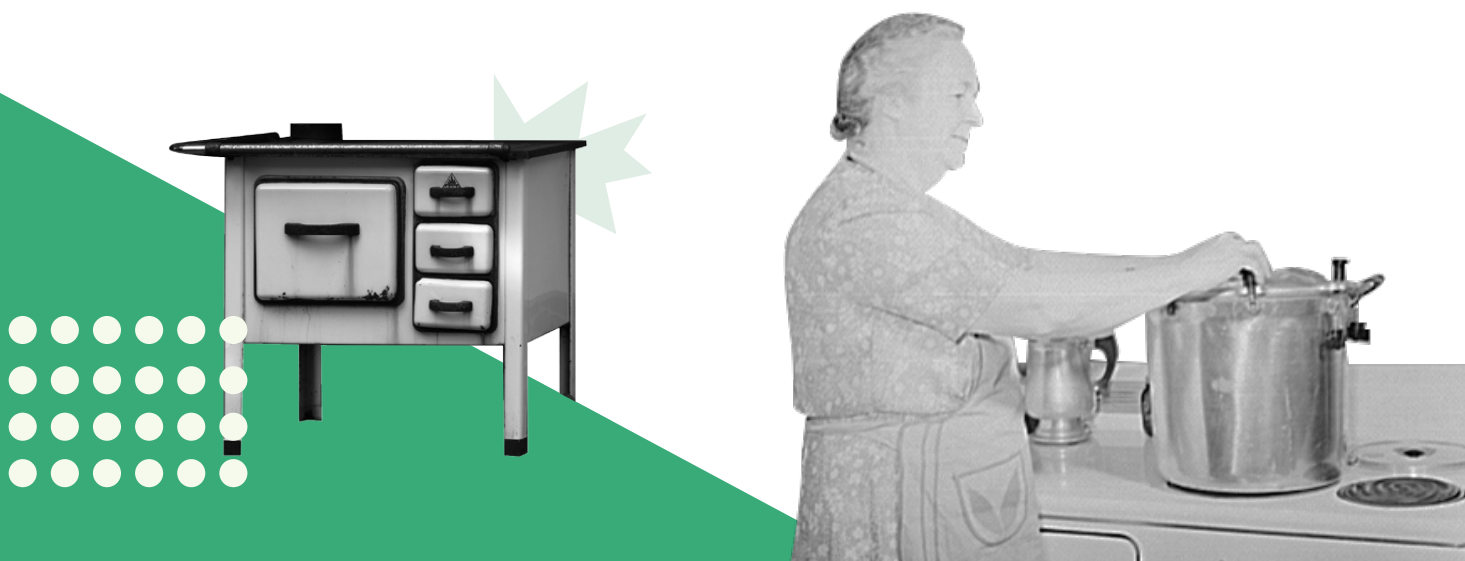
◆ Typ obiektu: przedmiot codziennego użytku

Według tradycyjnego podziału obowiązków, który funkcjonował w dwudziestoleciu międzywojennym, kobiety zajmowały się tzw. domowym ogniskiem – sprzątając, gotując, piorąc. Często te wszystkie zadania wykonywały same; zamożniejsze rodziny mogły pozwolić sobie na pomoc gosposi w określonych sprawach. Tylko w niewielu domach budżet domowy przewidywał wynagrodzenie dla stałych służących.

Zmiany w prowadzeniu domu nastąpiły wraz z uprzemysłowieniem miast. W fabrykach początkowo tworzone ubrania i sprzęty ciężkie. Postępująca mechanizacja i elektryfikacja przyczyniła się do produkcji urządzeń domowych: lodówek, odkurzaczy i kuchenek. W przedwojennym Toruniu produkowano **kuchenki elektryczne** dla domów. Patrząc na **kuchenkę elektryczną Pomorskiej Elektrowni Krajowej „Gródek” w Toruniu** w Muzeum Miasta Gdyni, widzimy prosty, schludny *design* tego nowego sprzętu domowego, którego zaletą były także niewielkie gabaryty (dostosowane do ówczesnego budownictwa). O wyjątkowych atutach kuchenki można było przeczytać w gazetach.

Kogo było stać na zakup tego sprzętu? Ile kosztował i jak cena ta wyglądała na tle przeciętnych zarobków? Gdzie używano tego konkretnego obiektu? Jak wynalazki tego typu wpływały na relacje i budżet w domu? Co jeszcze produkowano w toruńskich zakładach? Czy w okolicy, której mieszkacie, znajdowały się podobne fabryki produkujące sprzęt domowy? Jak modernizacja wpłynęła na rolę i miejsce służących w domu?

Więcej o obiekcie na portalu HISTORIA: POSZUKAJ [LINK do obiektu](#)

7. Obraz *Pływalnia*

◆ Typ obiektu: obiekt artystyczny

W przedwojennej Polsce, w której gwałtownie zachodziły zmiany obyczajowe, sport stopniowo stawał się zajęciem nie tylko dla mężczyzn. Zmiana stroju, zastąpienie gorsetu biustonoszem, skracanie spódnic, popularyzacja spodni – wszystko to wpłynęło na zmianę postrzegania ruchu oraz na przychylniejszy stosunek do uprawiania sportu przez kobiety.

Ciało kobiet zostało (częściowo) uwolnione, dzięki czemu łatwiej było im wykonywać zamaszyste ruchy, zaś pokazywanie sylwetki w kostiumie kąpielowym nie budziło już tak wielkiego oburzenia. Popularnością cieszyło się pływanie – temu hobby oddawano się nie tylko nad morzem czy jeziorem, ale także w mieście. Sztuczne zbiorniki i baseny powstawały jak grzyby po deszczu.

Patrząc na obraz Marii Łunkiewicz-Rogoyskiej *Pływalnia* (1939) ze zbiorów Muzeum Narodowego we Wrocławiu, możemy zaobserwować też fryzury, które były w tym czasie modne wśród kobiet. Sztuka z początku XX wieku pomoże nam opowiedzieć o nowych formach spędzania czasu wolnego (miejcie przy tym w pamięci, że jedynym dniem wolnym od pracy była niedziela, a urlopy tygodniowe były nowością).

Czy z basenów korzystały dzieci? Kto był inicjatorem ich powstawania? Jak czas wolny spędzali mieszkańcy miasta, w którym mieszkacie? Czy skoki do wody były dyscypliną olimpijską? Kto trenował pływanie przed wojną – czy były to też kobiety? Kiedy dokładnie powstał ten obraz? Gdzie znajdował się wcześniej?

Więcej o obiekcie na portalu HISTORIA: POSZUKAJ [LINK do obiektu](#)

